

EMAS būtība ir atklātība, caurskatāmība, regulāra informācija par vides jautājumiem

Kas ir Vides pārvaldības un audita sistēma (EMAS)?

Eiropas Savienības Vides pārvaldības un audita sistēma (EMAS) izveidota un ieviesta kā pārvaldes instruments, kas veicina vides aizsardzības, resursu racionālas izmantošanas, darbinieku iesaistīšanas un sabiedrības informēšanas pasākumu pilnveidošanu un uzlabošanu uzņēmumos un organizācijās, kuras brīvprātīgi iesaistās sistēmā.

ES dalībvalstīs šī sistēma darbojas kopš 1995. gada atbilstoši regulai EEC Nr. 1836/93, un sākotnēji tajā iesaistījās rūpniecības uzņēmumi. Kopš 2001. gada, pēc jaunas ES regulas EK Nr. 761/2001, ar ko organizācijām atļauj brīvprātīgi piedalīties Kopienas vides pārvaldības un audita sistēmā (EMAS), pieņemšanas, sistēma ir atvērta visām organizācijām. Veicot nepieciešamo sagatavošanos, tajā var iekļauties jebkurš uzņēmums, uzņēmēj sabiedrība, iestāde un pašvaldība. Līdzdalība vides pārvaldības un audita sistēmā ir brīvprātīga.

Vides pārvaldības un audita sistēmas pamatus nosaka regula (EK) Nr. 761/2001. Tā ietver pamatprasības, kas jāizpilda uzņēmumiem un organizācijām, kas vēlas reģistrēties Vides pārvaldības un audita sistēmā. No ISO 14 001 standarta šī sistēma atšķiras nedaudz, jo tās pamatelementi ir:

- ISO 14 001 standartam atbilstošas pārvaldības sistēmas izveidošana un ieviešana;
- vides deklarācijas sagatavošana;
- neatkarīga vides verificētāja veikta pārbaude un vides deklarācijā ietvertās informācijas apstiprināšana.

Organizācija, kas ievieš vides pārvaldības un audita sistēmu, apņemas:

- izpildīt visas vides likumdošanas prasības;
- pastāvīgi uzlabot savu veikumu vides jomā;
- sniegt sabiedrībai informāciju par tās radīto ietekmi uz vidi.

Ietekmes uz vidi novērtējuma valsts birojs

Rūpniecības iela 23, Rīga, LV – 1045
Tālrunis 7321173,
Fakss 7321049
E-pasts: ivn@ivn.gov.lv
Interneta mājas lapa: <http://www.vidm.gov.lv/ivnvb>

Eiropas Komisijas EMAS mājas lapa

<http://europa.eu.int/comm/environment/emas>

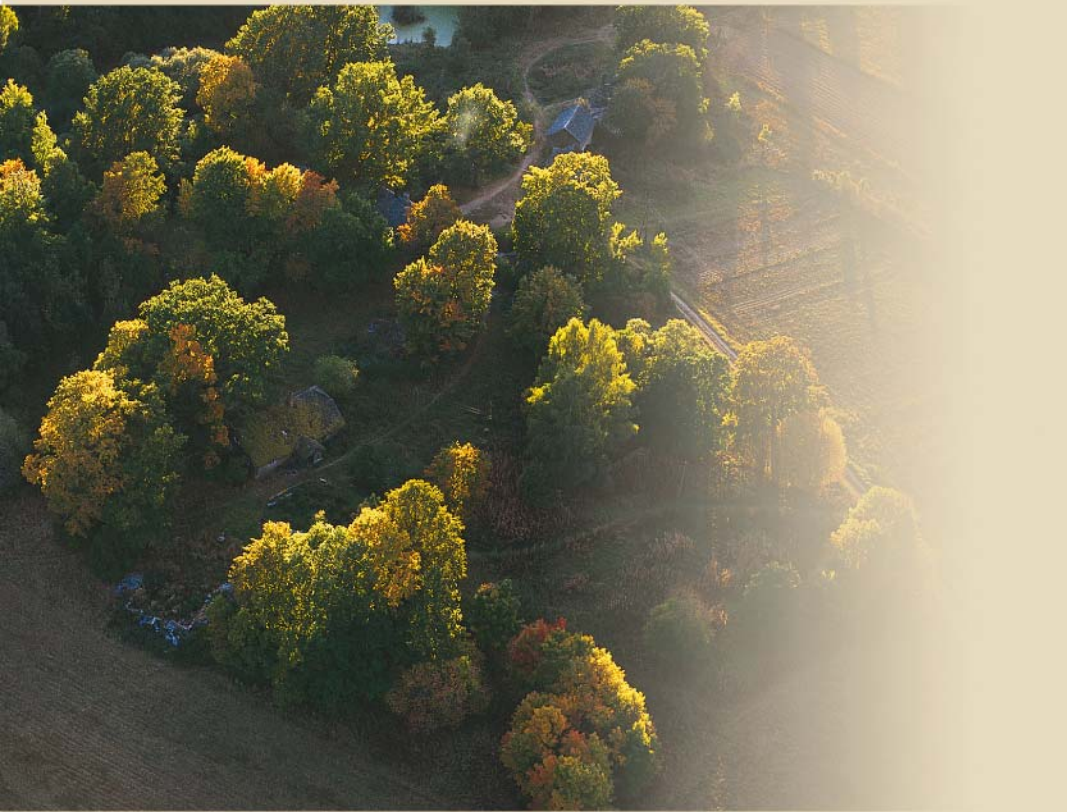
Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs

<http://www.latak.apollo.lv>

Buklets sagatavots sadarbībā ar Somijas Vides Institutu
Bukleta izdošanu finansē Somijas Vides Aģentūra

VIDES PĀRVALDĪBAS UN AUDITA SISTĒMA

EMAS Latvijā

Ko var iegūt, ieviešot Vides pārvaldības un audita sistēmu?

Rūpējoties par ietekmes uz vidi samazināšanu, organizācija gūst gan materiālu labumu, gan veido pozitīvāku tēlu sabiedrībā. Šo sistēmu var raksturot ar atslēgvārdiem "atklātums", "ticamība", "uzticamība", kas atspoguļo ikvienai organizācijai nozīmīgas vērtības. Savukārt, zinot, ka vides informāciju, ko sniedz EMAS reģistrēts uzņēmums vai organizācija, pārbauda akreditēts, neatkarīgs verificētājs, var paļauties uz informāciju, ko vides pārvaldības un audita sistēmas dalībnieki sniedz interešu grupām. Šo sistēmu ieviešošo organizāciju nosaukumi ir atrodami gan Latvijas, gan Eiropas Savienības reģistrā.

Ieviestā Vides pārvaldības un audita sistēma:

- rada finanšu līdzekļu ekonomiju, jo palīdz lietderīgāk izmantot izejvielas, ūdeni un enerģiju, kā arī samazināt atkritumu apjomu;
- veicina darbinieku līdzdalību, jo organizācijā strādājošo izglītošana ir nozīmīgs šīs sistēmas elements (Eiropas Komisija ir izstrādājusi vadlīnijas par darbinieku līdzdalību);
- uzlabo riska pārvaldību ražošanas, iepirkuma un transporta procesos, kas ir investorus un apdrošinātājus interesējošs jautājums;
- palīdz organizācijai plānot nepieciešamās investīcijas, jo ir apzināta ietekme uz vidi un noteikti nepieciešamie uzlabojumi, tāpēc jau investīciju plānu izstrādes gaitā ir iespējams ņemt vērā ietekmes uz vidi samazināšanai izvirzītos mērķus un uzdevumus, kā arī saskaņot ieguldījumu termiņu ar paredzamajām izmaiņām likumdošanā;
- dod iespēju efektīvāk plānot jaunu produktu ražošanu, tādējādi organizācija paaugstina konkurētspēju un veido labāku tēlu;
- palīdz apkopot darba plānošanai un dažādu pārskatu gatavošanai noderīgu informāciju;
- nodrošina to, ka organizācija pārzina vides likumdošanu un seko tās attīstībai, tāpēc spēj paredzēt izmaiņas likumos un citos tiesību aktos;
- atvieglo atļauju saņemšanu, jo to ieviesusi organizācija bez pūlēm spēj atbildīgajām iestādēm sniegt informāciju, kas nepieciešama atļaujas izsniegšanai;
- ir labs pierādījums tam, ka organizācija rūpējas par ietekmes uz vidi samazināšanu, šāda informācija ir būtiska, piedaloties konkursos un tenderos;
- atvieglo saziņu ar dažādām interešu grupām, jo vides deklarācijā atrodamas atbildes uz daudziem sabiedrību interesējošiem jautājumiem;
- ieinteresētajām pusēm apliecina, ka organizācija uzņemas atbildību par savu darbību vides jomā.

Kā ieviest vides pārvaldības un audita sistēmu?

Vides pārvaldības un audita sistēmas ieviešana pamatojas uz regulu (EK) Nr. 761/2001. To veido ISO 14001 standartam atbilstoša vides pārvaldības sistēma un vides deklarācija. Jau pieminētā regula uzdod rūpēties par vides likumdošanas prasību ieviešanu, pastāvīgi uzlabot veikumu vides jomā, nodrošināt atklātu saziņu ar ieinteresētajām pusēm un darbinieku līdzdalību. Lai pieteiktos reģistrācijai vides pārvaldības un audita sistēmā, organizācijai nav nepieciešams ISO 14001 sertifikāts.

Kas jāpaveic, lai izveidotu vides pārvaldības un audita sistēmu (EMAS)?

Lai reģistrētos vides pārvaldības un audita sistēmā, organizācijai jāpaveic virkne priekšdarbu.

- Jāveic vides apskats, aplūkojot visus ar organizācijas darbību, produkciju un pakalpojumiem saistītos vides aspektus, to izvērtēšanas metodes, saistošos normatīvos aktus un noteiktās normas, kā arī jau darbojošās vides pārvaldības tradīcijas un procedūras.
- Pamatojoties uz vides apskatu, jāizstrādā organizācijas darbībai, produkcijai un pakalpojumu veidam, apjomam un ietekmei uz vidi atbilstoša vides politika. Vides politika veido sistēmu mērķu un uzdevumu noteikšanai vides jomā un to pārskatīšanai. Vides politika tiek darīta zināma visiem darbiniekiem un ir pieejama sabiedrībai.
- Organizācijai jāizstrādā un jāizpilda vides programma, kas ietver pasākumus atbilstoši noteiktajai vides politikai, sasniedzot tajā noteiktos mērķus un uzdevumus. Programmā jānorāda pienākumu sadalījums mērķu un uzdevumu sasniegšanai saistībā ar katru organizācijas funkciju un līmeni, kā arī līdzekļi un termiņi to sasniegšanai;
- Jāizstrādā un jāievieš vides pārvaldības sistēma vides programmas īstenošanai. Pārvaldības sistēmai jāatspoguļo pienākumu sadale, mērķi, to sasniegšanas līdzekļi, darba procedūras, papildu izglītības vajadzības, jānosaka monitoringa un informācijas apmaiņas sistēma, jānodrošina pārbaudes un koriģējošie pasākumi, iekšējā audita, kā arī preventīvo pasākumu veikšanu.
- Jāveic vides audits, novērtējot izveidoto pārvaldības sistēmu atbilstību organizācijas vides politikai un vides programmai, kā arī normatīvo aktu prasībām.
- Jāizstrādā vides deklarācija, atbilstoši regulas prasībām atspoguļojot vides jomā paveikto un aprakstot, kā sasniegtais vērtējams salīdzinājumā ar izvirzītajiem mērķiem un kā plānots rīkoties nākotnē, lai turpinātos uzlabojumi vides aizsardzības jomā.
- Īpaši sagatavotiem un akreditētiem verificētājiem jāpārbauda, vai sistēma darbojas, kā arī jāapliecina to ieviešošās organizācijas sagatavotajā vides deklarācijā sniegtās informācijas patiesums. Šādā veidā tiek nodrošināta ticamība organizācijas veikumam vides aizsardzībā.

Kas ir vides deklarācija?

Viens no Vides pārvaldības un audita sistēmas izveidošanas mērķiem ir sabiedrībai pieejamas, patiesas vides informācijas sagatavošana un izplatīšana, kā arī uzņēmumu darbības vides jomā caurskatāmības nodrošināšana.

Organizācijas sagatavo ziņojumu jeb vides deklarāciju, kurā interešu grupām izklāsta ar vidi saistītos jautājumus, piemēram, darbību radīto ietekmi, izvirzītos un izpildītos mērķus un uzdevumus. Deklarācijā var aprakstīt arī sociālos un ekonomiskos jautājumus. Pirmo vides deklarāciju publicē vienlaikus ar reģistrēšanos, turpmākās – ne retāk kā reizi trīs gados. Tomēr ik gadu organizācijai jāpublicē precizēta vides deklarācija, kurā cita starpā jāaplūko vides stāvokļa rādītāju izmaiņas. Akreditēts verificētājs apstiprina gan sākotnējā, gan atjaunotajā deklarācijās iekļautās informācijas patiesumu.

Reģistrācija un kompetentā institūcija.

Organizāciju reģistrāciju Vides pārvaldības un audita sistēmas (EMAS) reģistrā veic nacionālā kompetentā institūcija. Likumā "Par vides aizsardzību" noteikts, ka Latvijā tā ir Ietekmes uz vidi novērtējuma valsts birojs.

IVN valsts birojs atbilstoši regulā noteiktajam:

- pēc iesnieguma saņemšanas izvērtēs pretendenta atbilstību regulas prasībām;
- reģistrēs organizācijas;
- izsniegs EMAS reģistrācijas sertifikātu;
- veidos sistēmā iekļauto organizāciju reģistru;
- informēs Eiropas Komisiju par reģistrētajiem uzņēmumiem vai organizācijām;
- lems par organizācijas izslēgšanu no reģistra uz laiku vai pavisam.

Vides pārvaldības un audita sistēmas logotips

Uzņēmumi un organizācijas, kuras ir iekļautas EMAS reģistrā, iegūst tiesības izmantot EMAS logo.

Viena no regulas (EK) Nr. 761/2001 pamatidejām ir iepazīstināt ar dažādām iespējām, kā informēt par vidi ieinteresētās personas. Vides pārvaldības un audita sistēmas logotips ir šis regulas zīmols, kas atvieglo saziņu. Šis zīmols ieinteresētajām personām apliecina, ka organizācija ir apņēmusies pastāvīgi uzlabot veikumu vides jomā. Neatkarīgs akreditēts verificētājs pārbauda vides pārvaldības un audita sistēmas darbību un apstiprina informāciju, kurai pievienots logotips.

Vides pārvaldības un audita sistēmas logotipa lietojumu nosaka regula (EK) Nr. 761/2001 un Eiropas Komisijas lēmums 2001/681/EK. Logotipa zīmējumam pievienotais teksts var būt rakstīts jebkurā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām.

Sistēmā reģistrētas organizācijas var izmantot divus logotipa variantus. Pirmais apliecina, ka organizācijā ir izveidota verificēta vides pārvaldības sistēma. To var attēlot uz uzrakstu plāksnītēm, ēkām, mājas lapām, ielūgumiem u.tml. Logotipa otrais variants apliecina, ka sniegto informāciju ir apstiprinājis neatkarīgs verificētājs. To var attēlot uz apstiprinātas vides deklarācijas vāka vai pievienot informācijas izvilkumiem, kuri atrodami brošūrās, datu lapās, izdales materiālos, reklāmas laukumos u.tml.

Ja logotipu iekļauj vispārīgā informācijā par vides pārvaldības un audita sistēmu, tad var izmantot attēlu, nepievienojot tam uzrakstu un organizācijas reģistrācijas numuru. Tomēr šādos gadījumos ir nepārprotami jānorāda, ka logotips neattiecas uz konkrētas organizācijas darbībām.

Vadlīnijas

Eiropas Komisija ir publicējusi astoņas vadlīnijas, kas skaidro, kā ieviest dzīvē Regulu (EK) Nr. 761/2001. Daži no šiem dokumentiem ir juridiski saistoši, citi – rekomendējoša rakstura.

Eiropas Komisijas lēmums 2001/681/EC nosaka, ka juridiski saistošas ir šādas vadlīnijas:

- par organizācijām, kuras var reģistrēt vides pārvaldības un audita sistēmā;
- par verificāciju, apstiprināšanu un audita biežumu;
- par vides pārvaldības un audita sistēmas logotipa izmantošanu.

Saskaņā ar komisijas lēmumiem 2001/680/EC un 2003/532/EC, rekomendējošs raksturs ir šādām vadlīnijām:

- par vides deklarāciju;
- par darbinieku līdzdalību vides pārvaldības un audita sistēmā;
- par vides aspektu apzināšanu un to būtiskuma izvērtēšanu;
- vadlīnijas verificētājiem par mazo un vidējo uzņēmumu sīku darbības veidu verificāciju;
- par veikuma vides jomā indikatoriem.